

Så här producerades öppenhetsnumret

En tidslinje med iakttagelser och erfarenheter

December 2017

Temat för numret bestäms. Öppenhet (*openness, åbenhed, åpenhet, avoimuu*) har varit en grundpelare för demokratin i de nordiska länderna, men begreppet verkar vara ständigt aktuellt på olika områden. Det händer mycket i forskning (öppen vetenskap, öppna data), i politik (tillgång till myndighetsinformation), i undervisning (öppen utbildning som aktualiseras av digitaliseringen), i det offentliga rummet (känslösam journalistik, sociala medier), i konst och litteratur (non-fiction, bekännelselitteratur). Det finns manifest, rapporter och epitetet "öppen" upprepas i den offentliga diskursen. Så temat blir öppenhet i kommunikation och medier – eller öppet samhälle, grundbegreppet är obestämt. För att leva upp till temat ska hela produktionsprocessen öppnas upp, tänker vi. Temat ska offentliggöras i januari.

12 januari 2018

Utöver vår webbsida behöver vi en plattform för att kommunicera i ett flöde. Instagram väljs för att synliggöra produktionsprocessen, vilket är en intressant utmaning: ett visuellt verktyg där man snabbt kan sprida ett enkelt budskap och tvingas tänka i bilder. Mediet är fortfarande mindre bekant för oss på Nordicom, och vi vill lära oss använda det – skaffa oss mera kunskap för att utvärdera dess potential i forskningsrelaterade syften. Detta känns även som en reaktion mot Twitter som forskningsvärlden redan har tagit till sig, och vi har en förhoppning om att på detta vis skapa något nytt, kanske till och med nå yngre generationer. Instagram-kontot @nordicominformation skapas. Maarit har ett konto från tidigare (@maaritjii), Balder skapar sig ett eget (@balder.holm). Nordicom finns på Instagram sedan augusti 2017 (@nordicom_pics). Vi ger oss iväg på en resa där vi varken känner vägen eller målet.

16 januari

De första artikelidéerna antecknas, och den första bilden läggs upp på Instagram. Produktionsprocessens tidsram är planerad. Vi skissar fram relevanta områden där öppenhet spelar en roll och identifierar forskning, politik och offentlig debatt, utbildning och lärande, journalistik, marknadsföring och näringsliv, konst och livsstil. Idéer samlas i ett online-dokument som alla kan se (se QR-koden). En länk till detta dokument finns på vår webbsida under "Kommande nummer".

24 januari

Pressmeddelandet går ut (QR-koden) och temat blir offentligt. Temat presenteras även på Instagram. Vi blir glada: de första tipsen kommer till vår mailbox.

26 januari

Maarit börjar skapa Instagram Stories med dörrar som öppnas: en kontorsdörr, hissdörr, garagedörr, kylskåpsdörr, en dörr till en restaurang som står öppen... Instagram Stories är foto- eller videoinlägg som (tack och lov) endast blir kvar i 24 timmar.

5 februari

Vi vill fråga experter av olika slag om deras tankar kring öppenhet så vi börjar med en serie selfie-inlägg där personer från olika delar av Norden (vilket vi senare utvidgar utanför den nordiska regionens gränser) reflekterar kring temat. Vi börjar med Ira Virtanen, en forskare i interpersonell kommunikation som forskar på mäns och pojkers sociala förhållanden och som för tillfället bor i en liten by i nordöstra Frankrike.

7 februari

Arbetet har kommit igång, men februari månad kallas i Sverige för #vabruari, efter Försäkringskassans term VAB som står för "vård av (sjukt) barn". Både Maarit och Balder tillbringar vabruari på varsitt håll.

9 februari

Recensionerna har beställts och nu är det spännande: ska posten hinna få böckerna till recensenterna så att de får tillräckligt med tid att läsa och skriva? Av tidigare erfarenhet vet redaktören för bokrecensionerna (Maarit) alltför väl att paket kan försvinna på vägen...

12 februari

Maarit fungerar som värd på ett öppet virtuellt möte som anordnas i samband med Erasmus+-projektet MIL+LAB, koordinerat av ett lettiskt universitet. Webinariet handlar om faktagranskningsinitiativ som ett sätt att lära sig, och om att lära ut medie- och informationskunnighet. Som exempel presenteras projektet Faktabaari från Finland. Webinariet spelas in och är tillgängligt här: <https://connect.sunet.se/p1o7aqx3eix8/>. Maarit intervjuar Faktabaaris verksamhetsledare Mikko Salo. Intervjun publiceras i detta nummer.

19 februari

Vi upptäcker – bättre senare än aldrig – att även om det inte finns någon repost-funktion på Instagram så finns det appar som tillåter oss att dela andras inlägg som är relevanta för vårt tema. Inom en minut börjar det flöda in gillamarkeringar till en bild som föreställer The Future Society's fråga om öppen källkod, data och AI. Vi börjar även aktivt följa andra

användare på Instagram. Relevanta hashtaggar är till exempel #openseience, #opendata, #öppendata, #avointiede, #datalove. Även om vårt mål inte är att skaffa så många följare som möjligt är det värdefullt att förstå mediets förutsättningar för interagerande och samverkan.

21 februari

Vi börjar presentera böcker som har någon relation till temat öppenhet på Instagram. Balder bekantar sig med Michael A. Peters och Peter Roberts verk *The Virtues of Openness* och skickar bilden till Maarit, som lägger upp materialet på kontot.

22 februari

Litteratur- och projektlistan, där Nordicoms dokumentalister i Danmark, Finland, Norge och Sverige har sammanställt aktuell litteratur och aktuella forskningsprojekt kring temat öppenhet, är klar och skickas till redigeraren Per Nilsson för layout. Vi konstaterar stolt att Nordicom har kommit ut med en hel del öppenhetsrelaterade böcker.

3 mars

Internationell Open Data Day infaller på en lördag, så vi uppmärksammar den inte. Samma sak med källkritikens dag den 13 mars, även om vi följer andras inlägg. Men de första skribenterna har hittats och de håller på att jobba med sina bidrag!

5-9 mars

I början av mars firas den internationella temaveckan Open Education Week. Veckan avslutas med ett gymnasiebesök: Maarit och Nordicoms kommunikötör Mia Jonsson Lindell pratar med fem fantastiska gymnasieelever på Ingrid Segerstedts Gymnasium i centrala Göteborg om ungas användning av sociala medier. Gymnasiet, grundat 2010, är döpt efter en människorättskämp och journalist, och vi får höra att bland andra den svenska bloggaren och programledaren Clara Henry har gått på skolan. Vi producerar två podcastavsnitt tillsammans med ungdomarna som ska släppas i samband med att *Nordicom-Information* ges ut. Teman som diskuteras är sociala medier i relation till kroppen, hur kändisar påverkar normer på sociala medier, hur killar och tjejer använder sociala medier, hur öppen man kan vara samt hur olika plattformar används till olika syften. Du kan lyssna på avsnitten på <http://soundcloud.com/nordicom-495300033> (QR-koden).

22 mars

De första självreflexiva (och självkritiska) inläggen går ut. Maarit uttrycker sina reservationer mot både öppenhet och Instagram och menar att öppenhet kräver en hel del "metakommunikation" och "metaarbete" för att signalera närvaro. Detta närvaroarbete är ganska krävande: man måste vara redaktör och innehållsproducent, kommunikötör och

marknadsförare på samma gång – inte helt överraskande har många organisationer sina *community managers* som ägnar sig åt detta. Vad gäller oss skulle det hjälpa mycket om vi älskade att ta selfies; Instagram nästan kräver att man kan visa ansikten och människor i rörelse, inte bara böcker, bokomslag och andra livslösa föremål (hur vackra och intressanta än bokomslag kan vara).

Men inte bara tidsbristen och selfiemotviljan sätter sina begränsningar, utan det verkar även vara överraskande svårt att få människor att medverka kring öppenhet, menar Balder – eller bidra på ett sätt som skulle vara “some-enligt” eller “Instagram-vänligt”. Skickar man ut en förfrågan för att sammanställa en kort text och selfie som ska bli ett inlägg, så förväntar man sig snabba reaktioner, men många vill ha lång tid på sig att förbereda material. Som resultat får man en beskrivning som redan finns på webbsidan, en bild som har cirkulerat på webben tidigare och kanske massor av bakgrundsmaterial, till exempel projektrapporter. Någoting att ta vara på i kommunikationsutbildning för forskare och experter: det behövs en viss inställning för att interagera med just sociala medier. Sammanfattade meningar, korta utlåtanden och att kunna leverera något som inte är finslipat in i minsta detalj är efterfrågat.

Vi ser även att det är relativt svårt att få människor, framför allt forskare, att uttala sig kritiskt om öppenhet. Det kanske hänger samman med att öppenheten erkänts som en akademisk grundprincip och kvalitetstecken av forskning. Vem vill såga sin egen gren? Dagsaktuella händelser, från #metoo-upproppet till Svenska Akademiens svårigheter, och till att de svenska forskningsbiblioteken säger upp ett 20-årigt avtal med förlaget Elsevier som protest mot icke-öppna prenumerationsmodeller, förstärker övertygelsen om att ökad öppenhet behövs. Dessutom är öppenhet ett begrepp som skulle behöva mer teoretisk bearbetning för att möjliggöra vidare analys om vad öppenhet innebär i olika politiska, organisatoriska och sociala processer och handlingar.

28 mars

Trots utmaningar har vi lyckats beställa ett antal intressanta artiklar. De första engelskspråkiga artiklarna kommer in (Niklas Vainio, Anna Ruth, Nina Haltia) och Maarit skickar dem till språkgranskning över påsklovet. Dessa handlar om öppna data, Open Access-tidskrifter och öppet universitet.

2 april

Numrets recensioner har redigerats till sin slutversion och är klara att layouts. Maarit laddar upp dem till en virtuell mapp där redigeraren Per får tillgång till dem. Texterna kan även uppdateras där direkt. Per laddar upp de layoutade filerna, som kan öppnas på vilken dator som helst som har layoutprogrammet.

9 april

Artikelmanus börjar flöda in. Maarit kommenterar dem och skickar feedback och önskemål till författarna som får skriva nya versioner av

sina texter. Alla böcker som ska recenserar har kommit fram, men en recensent skriver att hen har missat deadline och inte hinner skriva sin recension. Den blir uppskjuten till ett senare nummer.

11 april

Nya teman, nya aspekter, nya skribenter, mer research. Mail skickas dagligen. Många mail får vi aldrig svar på, men det gäller att inte ge upp. Vi måste hålla koll på att det blir en balans mellan olika samhällssektorer, mellan manliga och kvinnliga författare och mellan de olika nordiska länderna. En ständig utmaning, inte bara i detta nummer utan även mera allmänt i den akademiska tidskriftsform som *Nordicom-Information* representerar, är att få "publiken" eller "allmänheten" att skriva. En utmaning med mediebranschen är att många journalister måste prioritera sina egna jobb och hinner inte ta emot uppdrag vid sidan om. Myndighetsrepresentanter och övriga experter skriver gärna men har också svårt att få tid.

13 april

En besvikelse är att ingen vill skriva om öppen referentgranskning, *open peer review*, i Norden. Så istället för att be någon skriva planerar vi att intervjua någon med erfarenhet kring denna praxis. Vi läser vetenskapliga tidskriftsartiklar om ämnet och kollar upp de stora internationella akademiska förlagens experiment, vilket leder till intressant informationsutbyte, men det blir tyvärr ingen artikel.

14 april

Öppet delande av material känns aktuellt i Finland: Finland är ett av de mest aktiva länderna i Open Education Week, öppna läromaterial diskuteras mycket bland lärare och lärarutbildare. Maarit sammanställer en text utifrån finskspråkiga texter och översätter texten till svenska. Ungefär samtidigt får vi höra att en artikel i förra numret av *Nordicom-Information* har lett till att finskt läromaterial kring filmpedagogik kommer att översättas till svenska och användas i högre utbildning i Sverige. Vi är nöjda med vår nyupptäckta roll som *översättningsfacilitator*, vilket innebär att underlätta det kulturella utbytet över språkgränserna i Norden och vi hoppas kunna fortsätta med det arbetet i framtiden.

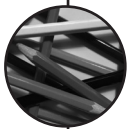
19 april

Maarit frågar Gabriella Goleman från McGill University och Nathaniel Tkacz från the University of Warwick om de vill skriva vår inledningsartikel. Författare till artiklar i *Nordicom-Information* kommer annars från de nordiska länderna, men skribenter till våra inledningsartiklar försöker vi alltid hitta specifikt utanför Norden. Goleman är på sabbatsår och kan tyvärr inte åta sig flera uppdrag men Tkacz tackar ja.

23 april

Numret börjar bli klart, men en aspekt som känns viktig och saknas i paletten är öppenhetens närvaro i interpersonell kommunikation, i interaktion mellan människor, särskilt i svåra teman och tabuämnen som psykisk ohälsa (#psynligt), andra sjukdomar (#spoonie, #fuckcancer), sexuella trakasserier (#metoo) och normer gällande till exempel utseendet (#kroppspositivism). Då den nordiska forskningen kring temat fortfarande är förhållandevis fragmenterad känns det rätt att låta människorna berätta själva, utan forskningens filter. Det bestäms att den sista artikeln ska göras genom att sammanställa personliga skrivelser kring temat istället för att samla in forskningsresultat. Det blir väldigt varma samtal med privatpersoner som använder sociala medier. Dock är det bara kvinnor som får röst, men vi lyckas inte hitta män som skulle kunna medverka.

14 maj

Korrläsningrundan, som pågått sedan början av maj, närmar sig sitt slut. Den har, paradoxalt nog, hållit oss så upptagna att vi knappt har hittat tid att vara öppna på Instagram. Alla artiklar har skickats till författare för korrläsning, och minst två ögonpar har läst igenom varje text.

22 maj

Numret skickas till tryck. Vi har lärt oss en massa om öppenhet och är djupt tacksamma för alla som har medverkat, antingen som författare eller med hjälp av tips.

15 juni

Vi räknar med att få ut pappersnumret till våra prenumeranter i de nordiska länderna under första halvan av juni. Online-versionen finns att läsa på webben.

Stort tack!

Tack för alla som bidragit till idéarbetet kring *Nordicom-Information* 40(1) och presenterat idéer eller hjälpt oss vidare med att hitta relevanta frågor och skribenter:

Juuso Ala-Kyyny (informationsspecialist, Helsingfors universitetsbibliotek), **Kristina Alexanderson** (projektledare, Creative Commons Sverige), **Berit Arheimer** (Associate Professor, Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, Norrköping), **Annika Bergström** (professor, Göteborgs universitet), **Maria Bylin** (språkvårdare i svenska, Språkrådet vid Institutet för språk och folkminnen), **Gabriella "Biella" Coleman** (the Wolfe Chair in Scientific & Technological Literacy, McGill University, Canada), **Elena Consalvi** (independent researcher, Italy), **Elza Dunkels** (styrelsemedlem, Wikimedia Sverige), **Erik Eliasson** (universitetsadjunkt, Göteborgs universitet), **Josefina Eriksson** (elev, Ingrid Segerstedts Gymnasium, Göteborg), **Magnus Eriksson** (forskare, RISE Interactive), **Elvira Fredriksson** (elev, Ingrid Segerstedts Gymnasium, Göteborg), **Ingrid Fehn Dellgren** (elev, Ingrid Segerstedts Gymnasium, Göteborg), **Torbjörn Fraenckel** (universitetsadjunkt, Göteborgs universitet), **Kaspar Goba** (Rucka Artist Residency, Cesis, Latvia), **Johanna Hillgren** (kommunikatör, Göteborgs universitet), **Emilia von Hoffman** (elev, Ingrid Segerstedts Gymnasium), **Evelyn Holm** (kurator, Oseana Kunst og kultursenter), **Karoline Andrea Ihlebæk** (post-doktor, Oslo Metropolitan University), **Anna Isaksson** (bibliotekschef, Göteborgs universitetsbibliotek), **Stine Liv Johansen** (lektor, Aarhus universitet), **Ismo Kiesiläinen** (producent, Helsingfors stad), **Minna Knus-Galán** (journalist på Svenska Yle, Finland), **Tuija Korhonen** (informationsspecialist, Helsingfors universitetsbibliotek), **Tapio Kosunen** (generaldirektör, undervisnings- och kulturministeriet i Finland), **Reetta Kungsbacka** (Öppet universitet i Vasa), **Anu Kuusisto** (universitetslärare, Tammerfors universitet), **Anne Laajalahti** (Portfolio Manager, Infor, Finland), **Xavier Landes** (researcher, Stockholm School of Economics in Riga), **Diana Lewtak-Isaksson** (violinist, Jönköpings Sinfonietta), **Lorna Little** (Project Manager and Science Communicator, Swedish Meteorological and Hydrological Institute), **Marita Ljungqvist** (universitetslektor, Lunds universitet), **Anna-Katariina Maksimoff** (frilansjournalist, Tammerfors), **Lothar Mikos** (professor, Hochschule für Film und Fernsehen "Konrad Wolf", Potsdam-Babelsberg), **Roosa Murto** (student, IT-Universitetet i København), **Maria Najjar** (elev, Ingrid Segerstedts Gymnasium, Göteborg), **Louise Yung Nielsen** (postdok-forskare, Aarhus universitet), **Malin Nihlén** (lärare, Ingrid Segerstedts Gymnasium), **Ida Måwe** (frilansjournalist, Sverige), **Minna Panas** (lärare, Kannebäcksskolan, Göteborg), **Truls Pedersen** (førstelektor, Universitetet i Bergen), **Ros Pyne** (Head of Policy & Development, Open Research, Springer Nature), **Jill Walker Rettberg** (professor i digital kultur, Universitetet i Bergen), **Markku Roinila** (informationsspecialist, Helsingfors universitetsbibliotek), **Anne Rongas** (lärare och lärarfortbildare, Kotka), **Marianne Rönkkönen** (konsertpianist, Göteborg), **Maria Salgado** (oberoende forskare, Helsingfors), **Adam Shehata** (universitetslektor, Göteborgs universitet), **Galina Esther Shubina** (entreprenör, Göteborg), **Pauliina Seppälä** (community manager, kommunikationsbyrån Aktionist), **Katja Toropainen** (Chief Curator, Slush), **Juhani Tähtinen** (specialforskare, Åbo universitet), **Sonja-Elina Tähtinen** (bloggare, Kun äiti kelaa), **Panu Uotila** (universitetslärare, Jyväskylä universitet), **Shaun Vigil** (Senior Editor, Cultural, Media and Communication Studies, Palgrave Macmillan), **Christian Villum** (Open Knowledge Denmark), **Ira Virtanen** (forskare, Tammerfors universitet), **Jari Väliiveronen** (doktorand, Tammerfors universitet), **Stina Wollter** (bloggare), **Helge Østbye** (professor, Universitetet i Bergen), ... och hela personalen på Nordicom (se <http://www.nordicom.gu.se/sv/om-nordicom/personal>).